

NARODOWY
BANK POLSKI

Odrodzenie złotego i banku centralnego w niepodległej Polsce.

Część 2. Złoty walutą obiegową Rzeczypospolitej

Anna Brzyska / Departament Edukacji i Wydawnictw

Złoty walutą niepodległej Polski

DEKRET

w przedmiocie jednostki monetarnej waluty polskiej.

Na wniosek Rady Ministrów postanawiam co następuje:

Art. 1. Jednostka monetarna waluty polskiej otrzyma nazwę „Lech”, a setna jej część nazwę „grosz”.

Art. 2. Wykonanie tego dekretu porucza się Ministrowi Skarbu.

Dan w Warszawie, dnia 5 lutego 1919 r.

Naczelnik Państwa:

J. Piłsudski

Prezydent Ministrów:

I. J. Paderewski

Minister Skarbu:

Dr. Englich

230.

U S T A W A

z dnia 28 lutego 1919 r.

w sprawie nazwy monety polskiej.

Art. 1. Jednostka monetarna polska ma nazwę „złoty,” którego setna część nazywa się „grosz”.

Art. 2. Dekret z dnia 5 lutego 1919 r. w sprawie jednostki monetarnej waluty polskiej uchyla się.

Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy powierza Sejm Ministrowi Skarbu.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Marszałek:

Trąmpczyński

Prezydent Ministrów:

I. J. Paderewski

Minister Skarbu:

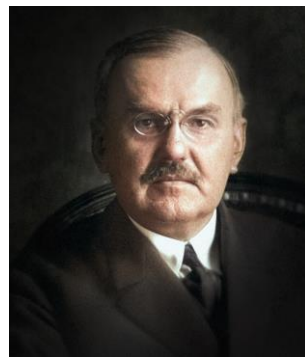
Dr. Englich

Naczelnik Państwa Józef Piłsudski i premier Ignacy Jan Paderewski, 10 lutego 1919 r.

Uruchomienie działalności Banku Polskiego SA – 1924 r.

- Reformy rządu Władysława Grabskiego, ustawa z 11 stycznia 1924 r. **O naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej:**
 - realizacja reform, mających przynieść równowagę budżetu państwa i stabilizację pieniądza.
- Otwarcie Banku Polskiego SA – **28 kwietnia 1924 r.**
- Bank centralny jako spółka akcyjna,
 - kapitał zakładowy: 100 mln złotych, podzielony na milion akcji, po 100 zł każda.

Władysław Grabski
(1874–1938). NAC

Stanisław Karpiniński
(1870–1943). NAC

Akcja Banku Polskiego,
1924 r. Zbiory NBP

Siedziba Banku Polskiego SA
przy ul. Bielańskiej 10 w Warszawie.
Zbiory NBP

Złoty walutą obiegową Rzeczypospolitej

- Emisja złotego – pokrycie w rezerwach złota i dewiz (min. w 30%).
- Złoty zrównany z frankiem szwajcarskim (1 zł = 0,29 g czystego złota).
- Kurs wymiany:
 - **1 złoty = 1 800 000 mkp.**
- Bank Polski SA – wyłączny przywilej emisji banknotów (monety – Ministerstwo Skarbu)
- Po dewaluacji złotego w 1927 r.:
1 zł = 0,168 g złota (pokrycie emisji w rezerwach złota i dewiz min. w 40%).

Siedziba Banku Polskiego SA w Warszawie przy ul. Bielańskiej 10. NAC

Złoty walutą obiegową Rzeczypospolitej

- Złoty w obiegu – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 14 kwietnia 1924 r. o zmianie ustroju pieniężnego.
- Bilety złotowe (emitowane przez Bank Polski SA), **pierwsza emisja z 28.02.1919 r.** – drukarnie zagraniczne:
 - druk banknotów we Francji (od 1 zł do 50 zł) i w Anglii (od 100 zł do 5000 zł).
- Bilety zdawkowe i skarbowe (tzw. pieniądź państwowy) emitowane przez Skarb Państwa.
- Monety.

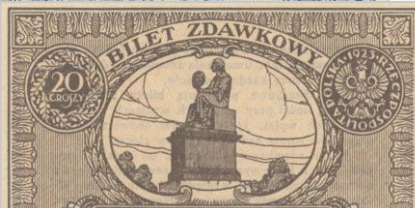
Banknoty złotowe wyemitowane z datą 28 lutego 1919 r. Zbiory NBP

Bilety zdawkowe

Bilet zdawkowy o wartości 5 groszy, 28 kwietnia 1924. Zbiory NBP

5 groszy, 1923. Zbiory NBP

Bilety zdawkowe stanowią prawny środek płatniczy, mający moc umarzania zobowiązań do kwoty 10 złotych, przy każdej wypłacie.

Kasy Skarbowe przyjmują bilety zdawkowe w każdej ilości przy wszelkich wpłatach z wyjątkiem tych wpłat, które w myśl obowiązujących przepisów winny być uiszczane w złocie.

Bilety zdawkowe poczynając od dnia 1 listopada 1924 r. będą wymieniane przez Skarb Państwa na monety zdawkowe względnie bilety Banku Polskiego. Obowiązek dokonania przez Skarb Państwa wymiany ustaje z dniem 31 stycznia 1925 roku.

Bilety zdawkowe (groszowe), 28 kwietnia 1924 r. Zbiory NBP

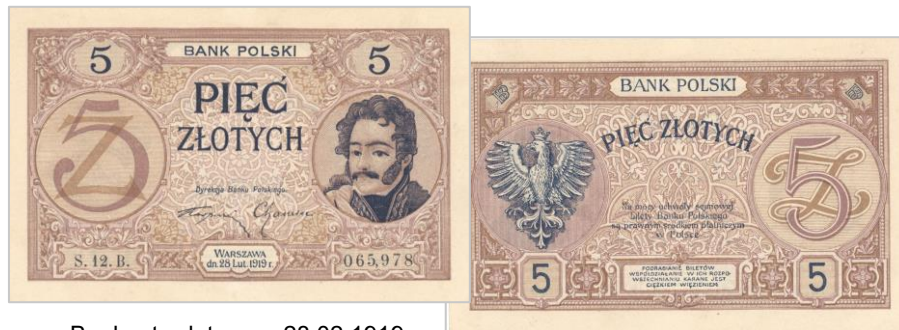

2 złote, bilet zdawkowy, 1 maja 1925 r. Zbiory NBP

Złoty w obiegu, szata graficzna banknotów z lat 1919–1924

- **Przednia strona banknotów** – wizerunki królów lub bohaterów narodowych:
 - Tadeusz Kościuszko oraz ks. Józef Poniatowski,
 - nawiązania do historycznych tradycji i walk narodowyzwoleńczych.
- **Odwrotna strona banknotów** – wizerunek orła białego w koronie
 - siła i potęga państwa polskiego.

Banknoty złotowe z 28.02.1919 r.
Zbiory NBP

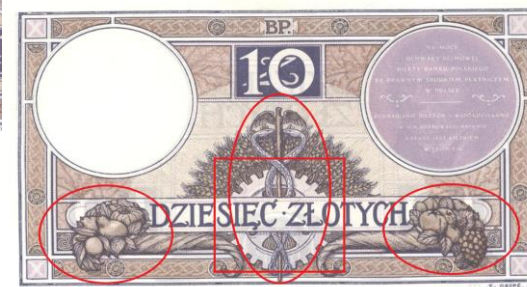
Ks. Józef Poniatowski,
lit. Carriera wg rys.
A. Maurina, 1834 r.

Tadeusz Kościuszko.
Autor wzoru: A. Oleszczyński,
ok. 1829-33.

Złoty w obiegu, szata graficzna banknotów z lat 1924–1939

- **Strona przednia i znaki wodne** – nawiązania do historii.
- **Strona odwrotna** – symbole nawiązujące do rozbudowy państwa, jego nowoczesności i siły gospodarczej.
- **Symbolika rozwoju państwa**
 - handel: kaduceusz – laska Merkurego,
 - rolnictwo – róg obfitości, snopy zbóż, owoce,
 - przemysł i gospodarka morska – koła zębate i młoty, statki, krajobrazy wybrzeża.

Złoty w obiegu, szata graficzna banknotów z lat 1924–1939

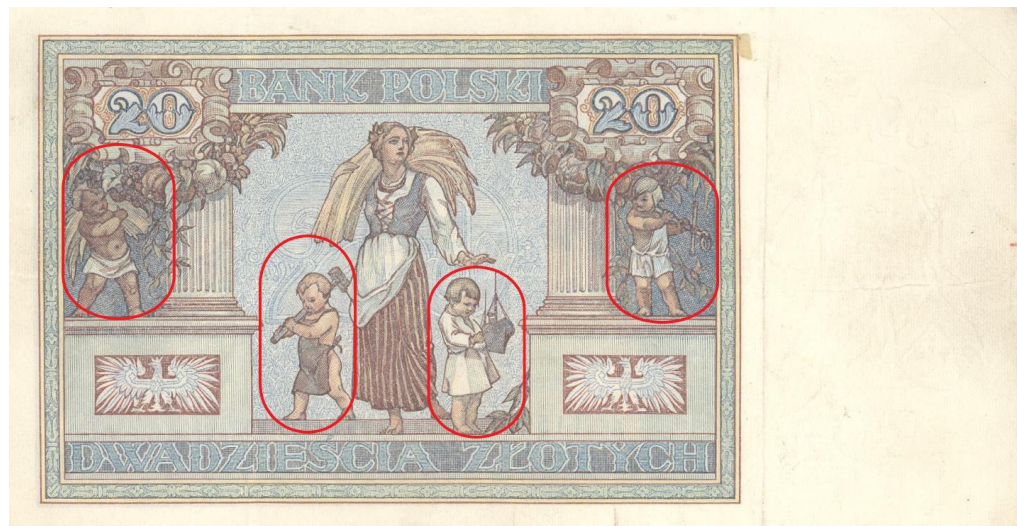
- **20 złotych, 20 czerwca 1931,**
projekt: Ryszard Kleczewski.
 - Znak wodny: wizerunek Kazimierza Wielkiego.
 - Na głównej stronie – portret Emilii Plater.
 - Na odwrotnej stronie – trzy personifikacje: przemysłu, rolnictwa i gospodarki morskiej.

Kazimierz Wielki
(1333–1370) wg
rys. J. Matejki

Motywy graficzne na banknocie 20 złotych, 20 czerwca 1931

Złoty w obiegu, szata graficzna banknotów z lat 1924–1939

- **20 złotych, 11 listopada 1936,**
projekt: Wacław Borowski.
- Znak wodny: wizerunek Emilii Plater.
- Na odwrotnej stronie: personifikacje budownictwa i nauki, widok Wawelu – symbol polskich tradycji politycznych i kulturowych.

Emilia Plater w litografii Villaina wg rysunku A. Devérii.

Motywy graficzne na banknocie 50 złotych, 1 września 1929

Złoty w obiegu, szata graficzna banknotów z lat 1924–1939

- **5 złotych, 2 stycznia 1930,**
projekt: Ryszard Kleczewski.
 - Znak wodny: wizerunek Zygmunta Starego.
 - Na przedniej stronie: portret Stanisławy Serafińskiej, siostrzenicy żony Jana Matejki.

Zygmunt I Stary wg rys.
Aleksandra Lessera

Zbiory NBP

- **2 złote, 26 lutego 1936,**
projekt: Zdzisław Eichler.
 - Znak wodny: napis „2 zł” (pod różnymi kątami).
 - Na głównej stronie – czeska księżniczka Dobrawa.

Złoty w obiegu, szata graficzna banknotów z lat 1924–1939

- **100 złotych, 2 czerwca 1932,**
projekt: Józef Mehoffer.
- Znak wodny: popiersie Królowej Jadwigi.
- Na głównej stronie – wizerunek ks. Józefa Poniatowskiego.
- Na odwrotnej stronie – nawiązania do rozwoju odrodzonej Rzeczypospolitej.
 - dąb – symbol długowieczności, stabilności i siły państwa polskiego;
 - trzy główne dziedziny życia gospodarczego: rolnictwo oraz handel i przemysł.

Sąd konkursowy z prezesem S. Karpińskim – wybór projektów nowych banknotów złotych, 31.03.1925 r. NAC

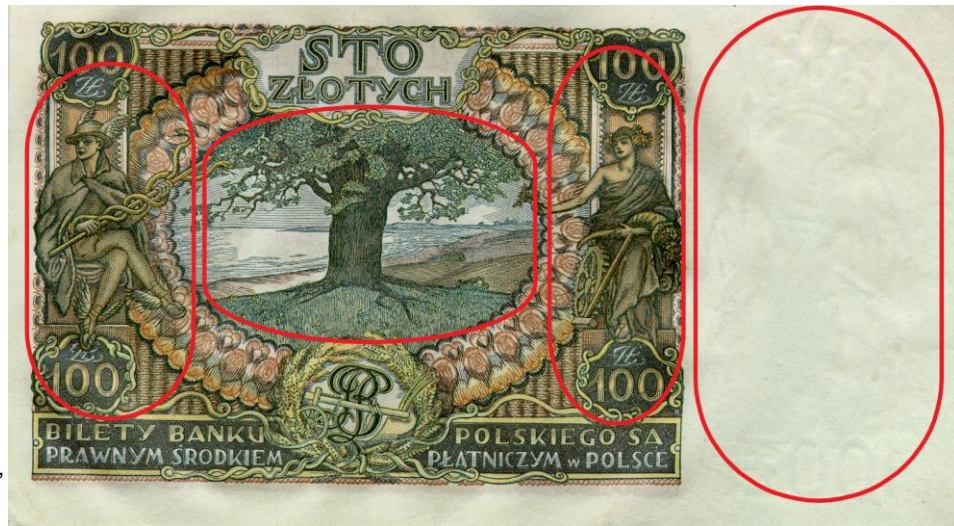
Motywy graficzne na banknocie 100 złotych, 2 czerwca 1932

Książę Józef Poniatowski – portret
Józefa M. Grassiego

Królowa Jadwiga Andegaweńska,
rys. Jana Matejki.
Portret odwzorowany na znaku
wodnym.

Banknot 100 zł – strona odwrotna, symbolika i personifikacje. Zbiory NBP

Banknoty złotowe w II RP

Państwowe Zakłady Graficzne w Warszawie, 1927 r.
NAC

Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych przy ul. Sanguszkii
w Warszawie, 1939. BN

Monety groszowe w II RP

1 grosz, 2 i 5 groszy,
brąz/mosiądz, 1923 r.,
proj. W. Jastrzębowski.
Zbiory NBP

Mennica Państwowa w Warszawie - hala maszyn
do tłoczenia monet, lata 30. XX w. NAC

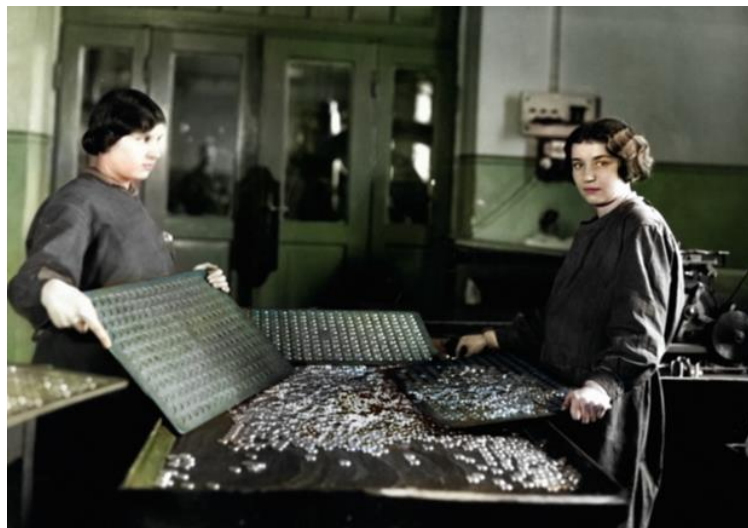

10, 20 i 50 groszy, 1923 r., nikiel,
proj. W. Jastrzębowski. Zbiory NBP

Monety złotowe w II RP

1 złoty, srebro, 1924 r. proj. T. Breyer. Zbiory NBP

Mennica Państwowa w Warszawie – sortownia monet, lata 30. XX w. NAC

5 złotych, srebro, 1928 r.,
proj. E. Wittig;
10 złotych, srebro, 1932 r.,
proj. A. Madeyski.
Zbiory NBP

Monety złotowe w II RP – próbne i okolicznościowe

100 złotych, srebro, próba, 1925 r.,
proj. S. Szukalski. Zbiory NBP

10 złotych, złoto, 1925 r., proj. Z.
Trzcńska-Kamińska. Zbiory NBP

10 złotych, srebro, próba, 1934 r., moneta-klipa z
odwzorowaną monetą okolicznościową – 10 złotych z 1934 r.,
proj.: S. Ostrowski. Zbiory NBP

Liczenie monet w mennicy. Zbiory NAC

Siła nabywcza złotego w II Rzeczypospolitej (poł. lat 30. XX w.)

Towar	Przeciętne ceny
Jaja (1 szt.)	0,08 zł
Mleko (1 l)	0,25 zł
Chleb pszenny (1 kg)	0,66 zł
Ziemniaki (1 kg)	0,09 zł
Śledzie (szt.)	0,19 zł
Mięso wieprzowe (1 kg)	1,52 zł
Ślonina (1 kg)	1,80 zł
Masło (1 kg)	4,31 zł
Piwo Okocimskie jasne (butelka)	0,65 zł
Cukier (1 kg)	1,45 zł
Kawa (1 kg)	7,36 zł
Książka – podręcznik do szkoły powszechnej	1,50–4,20 zł
Biała męska koszula	9,50 zł
Buty	ok. 25 zł

Zawód	Średnie zarobki
Robotnik wykwalifikowany	ok. 30 zł (tygodniowo)
Górnik w kopalni węgla kamiennego	ok. 200 zł (miesięcznie)
Pracownik magistratu i państwowej instytucji	ok. 500 zł (miesięcznie)
Profesor uniwersytecki	800–1500 zł (miesięcznie)
Lekarz	200–400 zł (miesięcznie)
Generał brygady	1000 zł (miesięcznie)
Nauczyciel gimnazjum państwowego (Warszawa)	300–600 zł (miesięcznie)
Sędzia	1600 zł (miesięcznie)
Poseł	1500 zł (miesięcznie)
Premier	3 000 zł (miesięcznie)
Prezydent Polski	5000 zł (miesięcznie)

Podsumowanie

- Szata graficzna banknotów i monet – postacie i symbolika nawiązujące do walki o niepodległość i budowę silnego państwa, upamiętnienie ważnych wydarzeń z polskiej historii.
- Projektanci banknotów – wybitni artyści: Wacław Borowski, Zygmunt Kamiński, Zdzisław Eichler, Ryszard Kleczewski, Leonard Sowiński i Józef Mehoffer.
- Reforma walutowa z 1924 r. – przywrócenie jednostki pieniężnej, która stała się symbolem ambicji i siły odradzającego się państwa.

NARODOWY
BANK POLSKI

Anna Brzyska

Departament Edukacji i Wydawnictw

anna.brzyska@nbp.pl

